

"האיחוד מחדש" שחזור ועיבוד פרידות מוקדמות בילדות לאחר הפסקה בטיפול

כרמית זיו

עיקריות בשלבי ההתפתחות הראשוניים. הראשונה, סיפוק בסיס בטוח שממנו התינוק יוצא לחקור את הסביבה, ואליו הוא יכול לחזור. השנייה, מקום מקלט במצב של חרדה, המאפשר יסות רגשות. במצבים של מתח וחרדה, החיפוש אחר קרבה לדמות ההתקשרות מועצם.

על בסיס רעיון זה הגתה מארי אינסוורת' (Ainsworth et al., 1978), פרדיגמה מחקרית שאותה כינו "מצב הזר", ועל פיה התנהגותו של הילד נבחנת הן לנוכח הפרידה מהאם, והן לנוכח חזרתה של האם והאיחוד מחדש עימה. ניתוח ההתנהגות העלה שלושה דפוסי התקשרות עיקריים: התקשרות בטוחה והתקשרות לא בטוחה, מתנגדת או נמנעת. לדברי אינסוורת' (Ainsworth et al., 1978), דפוסים אלו ממשיכים להשפיע על האופן שבו יחווה הילד אינטראקציות אנושיות במהלך כל חייו.

בדומה ליחסי התקשרות מוקדמים שנוצרים בין תינוק להוריו בשנה הראשונה לחייו, גם ביחסים של מטפל ומטופל ישנם היבטים של תלות, ויש להניח שאם המטופל יחווה מתח וחרדה, יופעלו בתהליכי העברה ייצוגים של מערכת ההתקשרות. ניתן לומר כי התפשטות נגיף הקורונה והשינויים החדים שהתרחשו בחיינו, עוררו חרדה רבה שהפעילה את מערכת ההתקשרות. בדומה ל"מצב הזר" שבו האם מתאחדת עם תינוקה לאחר פרידה קצרה וניתן לבחון דפוסי התקשרות שונים על פי תגובת הילד לאיחוד, גם ביחסי מטפל-מטופל ניתן לראות תגובות שונות המייצגות את דפוסי ההתקשרות, הנעות בין רצון לקרבת המטפל ועד לתגובות אמביוולנטיות או הימנעות מלחזור לטיפול לאחר הפסקה.

יתרה מכך, בולבי (Bowlby, 1958) טען כי חרדת פרידה עשויה להתעורר בעקבות ניסיונות לא מוצלחים של התינוק ליצור קשר עם דמות ההתקשרות שלו. במציאות הנוכחית, טיפולים שהופסקו זמנית בעת הסגר דימו מצב שבו דמות המטפל, המהווה בזמן שגרה בסיס בטוח ותומך בוויסות הרגשי של המטופל, לא הייתה קרובה וזמינה, לא באופן שבו המטופל היה רגיל לחוות אותה, והיותה מצע לשחזור חוויות של פרידות טראומטיות מוקדמות שנחוו בתהליכי העברה בטיפול. כמו כן, תקופת הסגר אפשרה נוכחות פיזית אינטנסיבית של

במאמר זה ארצה להציע התבוננות טיפולית ייחודית על ההפסקה שנוצרה בחלק מהטיפולים בעת תקופת הסגר בקורונה. ההפסקה התרחשה ללא הכנה מוקדמת, ועוררה חוויות של פרידות מוקדמות טראומטיות בנפשם של הילדים. הפרידה הזמנית בקשר הטיפולי התרחשה בתנאים סביבתיים ייחודיים שנוצרו בתקופה זו: חרדה לבריאות וסגר חברתי. תנאים אלו הפעילו את מערכת ההתקשרות, העצימו את יחסי התלות של ילדים בהוריהם והגבירו עיסוק בחוויות פרידה מוקדמות (Webb, 1983). החזרה למפגשי הטיפול אפשרה לעבד את החוויות במהלך טיפול, ישנן לעיתים הפסקות יזומות של המטפל או המטופל. הפסקות אלו מעוררות הזדמנות לעיבוד פרידות (Webb, 1983). אך להבדיל מהפסקות מתוכננות (כמו חופשות), אשר מאפשרות עיבוד מוקדם לקראת הפרידה, בתקופת הסגר, לאחר התפשטות נגיף הקורונה, נעצרו דברים בבת אחת והמציאות עצמה הייתה רוויה בחרדה ותחושת סכנה. בתקופה זו, מטופלים ומטפלים כאחד חיפשו נקודות הישענות סימבוליות וקונקרטיים, כדי לחוש בטוחים מפני חרדה קיומית שריחפה עלינו על כל צורתיה: הבריאותית והכלכלית.

ג'ון בולבי (Bowlby, 1988), שטבע את מושג ההתקשרות, הניח כי בנפש התינוק קיים צורך ראשוני ופנימי להתקשרות מתמשכת עם דמות מטפלת לצורך הגנה וקרבה, היא דמות ההתקשרות. בסדרת מחקרים שערך עם מארי אינסוורת' ואחרים (Bowlby et al., 1956) נטען כי לדמויות התקשרות ישנן שתי פונקציות

כרמית זיו היא פסיכולוגית התפתחותית מדריכה ופסיכולוגית חינוכית, בשירות הפסיכולוגי החינוכי-התפתחותי ברחובות ובקליניקה בגדרה. karmitz@rehovot.muni.il

ג'ימס מאן (Mann, 1973) ציין כי בהמשך החיים ישנן פעמים רבות המשחזרות את משבר הספרציה-אינדיבידואציה. הפרעה במערכת היחסים של מטפל ומטופל בעקבות הפסקה זמנית או קבועה של טיפול, יכולה להוות חוויה שתעורר משבר זה. בדוגמה הבאה ארצה להדגים כיצד שלב התפתחותי של יציאה לנפרדות שהשתבש במהלך ילדותה המוקדמת של מטופלת, שוחזר בעקבות הפסקה זמנית שנוצרה בטיפול בתקופת הסגר החברתי, בעת התפשטות נגיף הקורונה.

בסגר, ההורה נדרש לייצר מקצב משפחתי חדש ולנוע בין המרחב הפרטי למשפחתי באופן מותאם ומכוון... תנועה זו עשויה לייצג במציאות שנוצרה היבטים דומים של יציאתו של התינוק מיחסים סימביוטיים עם האם לעבר נפרדות ועצמאות.

ילדים והוריהם בבית. מרבית המשפחות נאלצו לעצור את שגרת חייהן המוכרת, לשהות בבית ולצמצם את יחסיהם עם המציאות החיצונית (מפגש עם מערכת חינוך, חברים ומשפחה מורחבת). כך הסגר דימה חזרה ליחסים אינטנסיביים המזכירים תקופת ינקות (למשל, חופשת לידה), שבה צרכי הילד תלויים כמעט באופן מוחלט בהורה. בסגר, ההורה נדרש לייצר מקצב משפחתי חדש ולנוע בין המרחב הפרטי למשפחתי באופן מותאם ומכוון. בסיום תקופת הסגר, ילדים שבו למסגרות חינוך ולקשרים החברתיים מחוץ למשפחה ולחקירה מחדשת של הסדר והכללים החדשים שנוצרו בעקבות התפשטות הנגיף. תנועה זו עשויה לייצג במציאות שנוצרה היבטים דומים של יציאתו של התינוק מיחסים סימביוטיים עם האם לעבר נפרדות ועצמאות.

מתלות לעצמאות: פרידה כתהליך צמיחה

מארגרט מאהלר (Mahler, 1968, 1994) התייחסה לתהליכים שהתינוק עובר בשלוש שנות חייו הראשונות המעצבות את אישיותו כעצמאית ונפרדת. לאחר תקופת יחסים של התמזגות סימביוטית עם האם וכאשר התינוק מסוגל לדחות סיפוקים ולצפות בביטחון עד להתממשותם, מתחילה תנועה של האגו לעבר תפקוד "עצמאי יותר". היציאה מן הסימביוזה לתהליך הספרציה-אינדיבידואציה מאופיין בארבעה שלבים, שבהם הילד מגדיל את המרחק מאימו יותר ויותר עד לגיבוש זהות אוטונומית. בתחילה, הילד מתרחק מאימו ומתחיל לחקור את הסביבה, תוך שהוא מקפיד לשמור על קרבה אליה לצורך "תדלוק רגשי" בכדי להמשיך במסעות הגילוי שלו. במהלך חקירותיו, הוא מגלה כי האם איננה זמינה לו בכל מצב ומחפש את קרבתה באופן פעיל. שלב ההתקרבות מחדש (rapprochement) מאופיין באמביוולנטיות עבור הילד. מצד אחד, הילד דורש מהאם יותר אוטונומיה, ומצד שני, הוא מצפה ממנה להיות שותפה לכל פרט ופרט בחייו. משבר ההתקרבות מחדש נובע מההבנה המתגבשת של הילד שאימו ואביו הם אנשים נפרדים ממנו והבנה זו מאלצת אותו לוותר על אשליית הגדלות שלו. זהו שלב משמעותי מאוד. על פי מאהלר, אם תפרש האם את הצורך המתגבר של הילד בקרבתה כרגרסיה לשלב מוקדם יותר או לא תהיה זמינה עבורו, היא תלבה אצלו חרדות נטישה. אם שלב זה יעבור בהצלחה, הילד ימשיך להתרחק מהאם בדרך לבניית זהות אוטונומית, אך הפעם מתוך הבנה שהאובייקטים האהובים והמגוננים מופנמים בתוכו, והקשר הרגשי עימם ממשיך להתקיים גם אם הם אינם זמינים לו תמיד או שאינם נמצאים בטווח ראייתו. על פי מאהלר, האובדן של האיחוד המוקדם והסימביוטי לשם עצמאות ונפרדות הינו אמביוולנטי ויכול להיחווה בהמשך החיים בחוויות פרידה אחרות.

מקרה: הפסקה זמנית בטיפול בעקבות הסגר משחזרת פרידה מוקדמת מתלות ויציאה לנפרדות

פרטי המטופלת הוסוו וטושטשו לשמירת פרטיותה. אלכס בת השבע הופנתה אליי לטיפול לפני כשנה בעקבות חרדות שבאו לידי ביטוי בהיצמדות להורים בבית והימנעות מללכת לחברים או לחוגים ללא נוכחותם, התפרצויות זעם, יחסים מתוחים עם אחיה וחרדה מכישלון שבאה לידי ביטוי בהימנעות מכל פעילות תחרותית. אלכס הבכורה במשפחתה, ולה שלושה אחים. היא תוארה על ידי הוריה כילדה חכמה וסקרנית. בינקותה השיגה את אבני הדרך ההתפתחותיות במועד. גמילה מהנקה ומבקבוק ורכישת הרגלי ניקיון תוארו שנעשו במהירות. לדברי האם: "אני עוד רציתי להניק אך אלכס סירבה כבר לקחת". בהיותה בת שנתיים וחצי נולד לה אח. הולדת האח הובילה להתקפי קנאה עם התפרצויות זעם, אלימות כלפי הוריה והתפרצויות בכי קולניות וממושכות שלדברי ההורים היו בלתי נסבלות. האם סיפרה בייאוש: "רציתי רק שתשתוק". הוריה של אלכס תיארו את עצמם כילדים שנדרש מהם להתבגר בטרם עת ולתפוס פונקציות הוריות מוקדם מהצפוי. שניהם גדלו בביתם מעוטי יכולת שבהם ההורים נאלצו להיעדר שעות ארוכות מביתם כדי להתפרנס, והם תיארו בדידות גדולה במהלך ילדותם.

משחק קלפים תחרותי. סידרנו את חפיסת הקלפים, והיא ביקשה ממני לשחק "כמו מבוגרת", כלומר לא לוותר לה. היא נהנתה מניצחונותיה וגילתה יכולת מרשימה להכיל גם את ניצחונותיי. עברנו למשחק אחר. ולאחר כמה ניסיונות כושלים מצידי מלמלתי שאני גרועה בו, ואלכס הציעה לי לבחור משחק שאני טובה בו. הופתעתי מאוד מתגובותיה של אלכס בחדר הטיפול. היא נראתה שמחה ונינוחה, ונראה כי כל סיבות הפנייה לטיפול נעלמו כליל. במהלך הפגישה, לשבריר שנייה, אף חלפה בראשי האפשרות כי אלכס מוכנה לסיים את הטיפול.

בסיום הפגישה, מצאתי את עצמי מהרהרת במהפך שהתחולל בהתנהגותה של אלכס, ועל המחשבה שחדרה לחדר על סיום טיפול: האם התנהגותה של אלכס היא תגובה מרצה לחרדה שלה לאבד אותי, שהתעוררה בעקבות ההפסקה הזמנית בטיפול והתעצמה בעקבות זעמה להיפגש עימי כשמוסך מפריד בינינו? אולי אני זאת שנבהלת שאלא זקוקים לי יותר וכדי לשמור על עצמי מפני דחייה עלתה בי המחשבה "היא כבר לא זקוקה לי יותר, שתלך מפה!" ואולי אלכס הפקידה אצלי מחשבה על עצמאות שעדיין אינה מעזה לחשוב אותה בעצמה. והאם באמת ניתן להתחיל לחשוב מחשבות על סיום טיפול? בכל זאת, היא ילדה צעירה, וייתכן כי תקופת ההפסקה היטיבה עימה ועזרה לה לעשות שימוש בתובנות הטיפוליות, הרי גם הוריה דיווחו על שיפור.

לאחר שני מפגשים מעוררי התפעלות מהתקדמותה המרשימה, אלכס הגיעה למפגש וביטאה אמביוולנטיות לגבי רצונה לשחק משחקי תחרות. לאחר היסוס, היא החליטה לשחק עימי, אך הייתה רגישה יותר לניצחונותיי: כעסה כשניצחתי וביטלה את המשחק בטענה שרימית אותה. זיהיתי את מצוקתה והצעתי לה להתחיל מחדש. היא נרגעה ונעתרה לכך. לאחר זמן מה, שאלה אותי: "אם אני אלך מכאן, מה יקרה לקופסה שלי?" הבטתי בה ועניתי: "תוכלי לקחת אותה או להשאיר אותה, מה שתבחרי, אבל גם כאשר תבחרי ללכת, כשתרצי תמיד תוכלי לחזור". אלכס ניגשה למדף משחקי הקופסה והביאה משחק שבעבר נמנעה מלשחק בו, וביקשה שאלמד אותה לשחק.

בדוגמה קלינית זאת אלכס היא ילדה מפותחת וסקרנית שיצאה מהסימביוזה עם אימה לעבר תהליך של נפרדות ועצמאות, אולם כאשר "שבה ממסעותיה", גילתה שמקומה נתפס על ידי אחיה שנולד. באופן טבעי, אימה, הייתה מושקעת בצרכיו של תינוק צעיר ולא הייתה זמינה לאלכס כפי שהתרגלה. בתגובה לכך, אלכס נבהלה והגיבה בהתקפות זעם בלתי נסבלות שהופנו כלפי אימה, אשר התקשתה לשרוד אותן. אלכס חשה אשמה על שהרסה את האובייקט ונבהלה "שהתרחקה יותר מדי", והחלה להיצמד שוב אל הוריה ולהפסיק להעז ולחקור את יכולותיה.

בשיחה על הורותם ניכר כי הוריה של אלכס חלוקים בדעותיהם בנוגע לאופן גידולה. אימה של אלכס נוטה לגונן עליה ולהתאים את המציאות ככל שניתן לצרכיה של אלכס, ואביה מעודד את עצמאותה ומאמין "בלזרוק אותה לבריכה כדי שתלמד להתמודד עם החיים", כפי שבילדותו נאלץ לעשות.

בתקופת הטיפול שקדמה להפסקה אלכס התקדמה מאוד מבחינת עצמאותה. היא החלה ללכת לחברים וחוגים ללא ליווי הורי, הצליחה לתמלל את רגשותיה במצבי עוררות רגשית שלילית, והתפרצויות הזעם פסקו. במפגשי הטיפול, אלכס קיצרה את משך שהותם של ההורים בחדר לדקות בודדות.

כשההפסקה בטיפול נמצאת בתזמון עם התנועה של המטופל לעבר נפרדות ועצמאות, היא יכולה להיחוות כתהליך צמיחה. כאשר צורכי התלות של המטופל במטפל גבוהים והתפקוד בחיי היומיום איננו עצמאי, הפסקה בטיפול יכולה להיחוות כאיום ואובדן, ולעורר תהליכים רגרסיביים

במהלך תקופת הסגר בעקבות התפשטות וירוס הקורונה, ניתק הקשר הטיפולי עם אלכס באופן מיידי. אלכס הסכימה להיפגש עימי רק בחדר הטיפול, מה שלא התאפשר, ודחתה כל ניסיון שלי ליצור קשר ישיר עימה. במהלך התקופה, ההורים דיווחו שלצד קשיי שינה והיצמדות אליהם בבית, אלכס גילתה עניין במשחקי קופסה תחרותיים ושיחקה בהם עם ילדים ומבוגרים. כמו כן, יחסיה עם אחיה היו נינוחים יותר.

לאחר כחמישה שבועות נעשה ניסיון לפגישה מקוונת. אלכס שאלה אותי אם אצטרך להיפגש עימה את כל משך הפגישה המקוונת. הצעתי לאלכס שתבחר, והיא ענתה: "קודם אפגש איתך רבע שעה ולאחר מכן, חמש דקות ואחר כך, בכלל לא!" הצעתי לאלכס לחשוב על כך, אולי תרצה יותר זמן. בתגובה, אלכס כעסה ואמרה שכלל לא רצתה להיפגש איתי כך. היא הטיחה חפצים במסך ולאחר מכן, פרצה בבכי ממושך והפגישה נקטעה. אני, חרדה למצבה של אלכס, קיבלתי החלטה לחזור לטפל בה בחדר הטיפול.

במפגש זה אלכס נכנסה בקלות לחדר הטיפול ולא ביקשה שמי מהוריה ייכנס עימה, כפי שנהגה לפני כן. היא נראתה נינוחה ונלהבת להתחיל לשחק, מה שאינו אופייני לה, ושאלה אם יש לי

חייו של היחיד, אך לא נחוותה. ההיזכרות בהתמוטטות מתקיימת בהווה, בתהליכי העברה, נחווית בטיפול על ידי המטופל ומקילה על הזיכרון.

בדוגמה הבאה ארצה להראות כיצד הפסקה זמנית בטיפול שבו היו צורכי תלות משמעותיים של המטופלת עוררה תהליך רגרסיבי ואפשרה היזכרות בחוויות פרידה מוקדמת וטראומטית בינקות.

סיפור מקרה: הפסקה זמנית בטיפול מעוררת רגרסיה לתלות וחוויות פרידה בינקות

פרטי המטופלת הוסוו וטושטשו לשמירת פרטיותה. רוני בת עשר, מטופלת אצלי זה שנתיים, הופנתה על רקע חרדות וקשיים משמעותיים ביצירת קשר עם בני גילה. רוני נולדה לזוג הורים צעירים מאוד, אשר ניהלו רומן קצר ובעקבותיו האם הרתה. ההריון היה לא מתוכנן ושינה את תוכניותיה של האם לעתיד. האם חוותה דיכאון לאחר הלידה. בגיל שלושה חודשים, בעקבות אשפוז האם והיעדרותה למשך שבועיים, רוני נגמלה מהנקה באופן חד ועברה לראשונה להאכלה מבקבוק. הגמילות ממוצץ, מבקבוק ומחיתולים תוארו כקשות וארוכות.

בטיפול פגשתי ילדה עם אפקט רגשי ניטרלי, מצמצמת את נוכחותה בחדר ועוד יותר בדיבורה. היא פסיבית, שפת גופה אומרת קיפאון ודריכות, וכאשר שיחקה היא בחרה באותם כמה משחקים שוב ושוב.

עם תחילת הסגר, בעקבות התפשטות נגיף הקורונה, המפגשים עם רוני נפסקו לבקשת ההורים. לאחר כארבעה שבועות רוני חזרה לטיפול מקוון בעקבות הידרדרות במצבה שכלל התכנסות וסירוב לשמר קשרים חברתיים עם ילדי כיתתה שנצרו במהלך השנה. החזרה לטיפול אתגרה מאוד את הסטינג שהתערער. נדרש לנו זמן למצוא את הזמן והמרחב המתאים לשתינו כדי לחזור להיות בקשר, ולמדנו צעד-צעד איך לחזור ולהיות בקשר ממרחק של מסך.

במעבר לטיפול מקוון גיליתי לתדהמתי הרבה שחדרה של רוני עמוס במוצרי תינוקות אמיתיים ובובות בדמות תינוקות. היא הראתה לי את אוספי המוצצים והבקבוקים האמיתיים שיש לה ובמהלך הפגישות טיפלה ב"תינוקות". על אף שרוני דואגת היטב לצרכים הפונקציונליים של הבובות, ומאכילה ומחלתלת את התינוקות, כאשר הם בוכים היא מתקשה להבין את בכיים, וגם כאשר היא מזהה את סיבת הבכי, היא בוחרת תמיד לתת בקבוק כדי להרגיע. ניסיונות להרחיב את אופן הטיפול האינסטרומנטלי של רוני לטיפול שמזהה רגשות ומתאים את הטיפול לצורך שזוהה, עולים בתוהו. רוני נצמדת לטיפול רפטיבי של האכלה והחתלה ולעיסוק הקונקרטי בחפצי תינוק אמיתיים.

ההפסקה שנוצרה בטיפול בעקבות התפשטות וירוס הקורונה, הביאה למצב שבו המטופלת לא הייתה נוכחת עבור אלכס, למרות הזדקקותה לנוכחות זו, בתקופה שעוררה חרדה וחיפוש אחר בסיס בטוח. מצב זה שחזר חוויות של פרידה מוקדמת בילדות בשלב ההתקרבות מחדש בתהליך הספרציה-אינדיבידואציה. אלכס ביטאה אמביוולנטית לגבי הטיפול. היא הראתה צורך בטיפול, אך ביקשה לקצר את התלות במטופלת. כאשר המטופלת פירשה את האמביוולנטיות שלה כחזרה לרגסיה ורמזה לה שהיא זקוקה לזמן ארוך יותר, היא התקיפה אותה בזעם. ההתקפה עוררה בה חרדה על שהרסה את האובייקט (ויניקוט, 1995) כפי שהרסה את אימה כשזו לא הייתה זמינה עבורה לאחר הולדת האח. אולם בהזמנת המטופלת את אלכס לשוב ולהיפגש בחדר הטיפול היא הבינה שהמטופלת שרדה את התקפתה. היא הגיעה לפגישה ושיתפה את המטופלת בגילוייה החדשים בתקופת הסגר (לשחק משחקי תחרות), אך הייתה אמביוולנטית, כי אם יעלמו סיבות להיות מטופלת (תתרחק יותר מדי), לא יהיה לה לאן לחזור. לאחר שהיא בררה עם המטופלת מה יקרה אם תתרחק ותעזוב, וקיבלה אישור שתמיד תוכל לחזור, היא אפשרה לעצמה לשוב ולחקור את העולם.

מאן (Mann, 1973) התייחס לתזמון שבה ההפסקה בטיפול נעשית. כשההפסקה בטיפול נמצאת בתזמון עם התנועה של המטופל לעבר נפרדות ועצמאות, היא יכולה להיחווית כתהליך צמיחה. כאשר צורכי התלות של המטופל במטפל גבוהים והתפקוד בחיי היומיום איננו עצמאי, הפסקה בטיפול יכולה להיחווית כאיום ואובדן, ולעורר תהליכים רגרסיביים (Webb, 1983).

פרידה ורגסיה לתלות

ויניקוט (1995, 2009, 2009) שם דגש על התלות של התינוק באימו. הוא מתאר כי בתהליך ההבשלה הרגשית, היחיד מתקדם ממצב של תלות מוחלטת לאי-תלות יחסית לקראת עצמאות. בשלב התלות המוחלטת, או כפי שהוא מכנה אותה "התלות הכפולה", התינוק תלוי באימו ואינו ער לתלותו. מן האם נדרשת דרגה גבוהה של התאמה, המתאפשרת במצב מיוחד של מושקעות אימהית ראשונית. אם באופן עקבי ההתאמה אינה טובה, נוצרת טראומה, פגיעה שקוטעת את המשך ההוויה, מפירה את חוויית האשליה האומניפוטנטית וגורמת להתארגנות של הגנות פרימיטיביות, התכנסות סכיזואידית ולפיתוח עצמי כוזב. לדבריו, "ישות לא בשלה נמצאת כל העת על סף חרדה שלא ניתן להעלות את הדעת" (ויניקוט, 1995, עמ' 116).

במאמרו "הפחד מהתמוטטות", ויניקוט (2009) מתייחס לפחד הקליני, הוא הפחד מהתמוטטות שכבר התרחשה סמוך לתחילת

טראומטית מהאם שהובילה להאכלה בבקבוק, דרך חוויה חושית בטיפול של שאיפת ריח תחליף החלב לקרבה, אפשרה להיזכר בחוויות ינקות ראשוניות פרה-ורבליות, ולהפוך אותן לחוויות ידועות.

סיכום

במאמר זה הוצג הרעיון כיצד הפסקה זמנית בטיפול שהתרחשה בתקופת הסגר החברתי, לאחר התפשטות וירוס הקורונה, הובילה לשחזור פרידות מוקדמות טראומטיות ולעיבודן בקשר הטיפולי. ההפסקה בטיפול נוצרה בתנאים ייחודיים שבהם במציאות החיצונית התעוררה סכנה קיומית שהפעילה את מערכת ההתקשרות. בנוסף, בעקבות הסגר החברתי, יחסי התלות של הילד בהוריו התעצמו ויצרו תשתית להיות במגע עם היבטים דומים לטיפול בתקופת הינקות ואפשרו לתמות מתקופה מוקדמת לעלות ביתר שאת דרך יחסי העברה מטפל-מטופל. כך, מטופלים שחוו פרידות כואבות בינקותם יכלו לעבד אותן, כשהמטפל "נעלם" בהווה באופן זמני: פיזית או באיכות הרגשית לעומת איך שהמטופלים הכירו עד לאותה עת, והמגע עימו נקטע. עליו לסייג ולומר כי ייתכן שגורמים נוספים התערבו בעניין. השימוש באמצעים מקוונים, השינויים בסטיגנ והצוהר שנפתח עבור דיאדה זו אל המרחב הפרטי אחד של השני יכולים להיות בין הגורמים הנוספים. מעט מאוד ידוע לנו על ההשלכות של תקופה זו ויש להמשיך ולהתבונן על כך.

באחת הפעמים רוני הראתה לי בובה. היא קנתה תחליף חלב אמיתי וסיפרה כי היא מאכילה אותה כמה פעמים ביום. היא הביאה את הקופסה והכינה לה בבקבוק חלב. הייתי אחוזת אימה והצטמררתי לראותה מכינה את הבקבוק על פי ההוראות המדויקות. בסיום ההאכלה, היא שאפה את ריחו של תחליף החלב ומוללה את האבקה באצבעותיה. שקט השתרר בחדר, והאווירה הייתה ספוגה בחרדה. שאלתי אם היא זוכרת איך זה להיות תינוקת, ורוני ענתה בתגובה שלא אהבה להיות תינוקת כי האכילו אותה בחלב מסריח.

בפגישות שלאחר מכן רוני המשיכה להביא חוויות ינקות ראשוניות, ובמקביל, לרגעים השתחרר העיסוק בחפצים הקונקרטיים ויכולת המשחק שלה התרחבה גם למשחקי דמיון.

במקרה זה רוני חוותה הורות שלא סיפקה את צרכיה בתקופת ינקותה, בעקבות דיכאון אחרי לידה של האם. חוויות אלו הגיעו לשיאן בהיעדרות ממושכת של האם ובגמילה טראומטית מהנקה. הטיפול של רוני הופסק באופן זמני לאחר התפשטות וירוס הקורונה, ועם החזרה לקשר הטיפולי חוויות ינקות ראשוניות שהתעוררו בתהליכי העברה, הובאו לעיבוד. רוני טופלה כעת בחדרה, חשה שמורה ומוגנת, וחשפה את המטפלת לעיסוק היומיומי המוגבר שלה בתינוקות. המטפלת זיהתה כי רוני אינה יכולה להבין את "צרכי האני" של "התינוקות" שלה כי צרכיה של רוני לא היו מובנים בינקותה. במשחקה היא נצמדה לחפצים אוטיסטיים (בקבוקים ומוצצים), שנחוו כאם עצמה ולא כתחליף סימבולי (טסטין, 2008). היכולת להתחבר בטיפול לחוויית פרידה

מקורות

1. ויניקוט, ד"ר (1995). השימוש באובייקט והתייחסות באמצעות הזדהויות (עמ' 106-113). משחק ומציאות. עם עובד.
2. ויניקוט, ד"ר (1995). מיקומה של החוויה התרבותית (עמ' 114-121). משחק ומציאות. עם עובד.
3. ויניקוט, ד"ר (2009). הפחד מהתמוטטות, עצמי אמיתי, עצמי כוזב (עמ' 287-300). עם עובד.
4. ויניקוט, ד"ר (2009). תלות בטיפול בתינוקות, בטיפול בילדים ובמסגרת הפסיכואנליטית (עמ' 261-273). עצמי אמיתי, עצמי כוזב. עם עובד.
5. ויניקוט, ד"ר (2009). מתלות לקראת עצמאות בהתפתחות היחיד, עצמי אמיתי, עצמי כוזב (עמ' 274-287). עם עובד.
6. טסטין, פ' (2008). מחסומים אוטיסטיים במטופלים נירוטיים. תל אביב: תולעת ספרים.
7. Ainsworth, M.D.S., Blehar, M.C., Waters, E., & Wall, S. (1978). Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation. Earlbaum.
8. Bowlby, J. (1958). The nature of the child's ties to his mother. International Journal of Psychoanalysis, 39, 350-373.
9. Bowlby, J. (1988). A secure base: Clinical applications of attachment theory. London: Routledge.
10. Bowlby, J., Ainsworth, M., Boston, M., & Rosenbluth, D. (1956), The effects of mother-child separation: A follow-up study. British Journal of Medical Psychology, 29, 211-247.
11. Mahler, M.S. (1968). On human symbiosis and the vicissitudes of individuation. New York: International Universities Press.
12. Mahler, M.S. (1994). Separation-individuation: The selected papers of Margaret S. Mahler. J. Aronson.
13. Mann, J. (1973). Time-limited psychotherapy. Cambridge: Harvard University Press.
14. Webb, N.B. (1983). Vacation-separations: Therapeutic implications and clinical management. Clinical Social Work Journal 11, 126-138. <https://doi.org.rproxy.tau.ac.il/10.1007/BF00756039>